

SMÅFÖRETAGS BAROMETERN

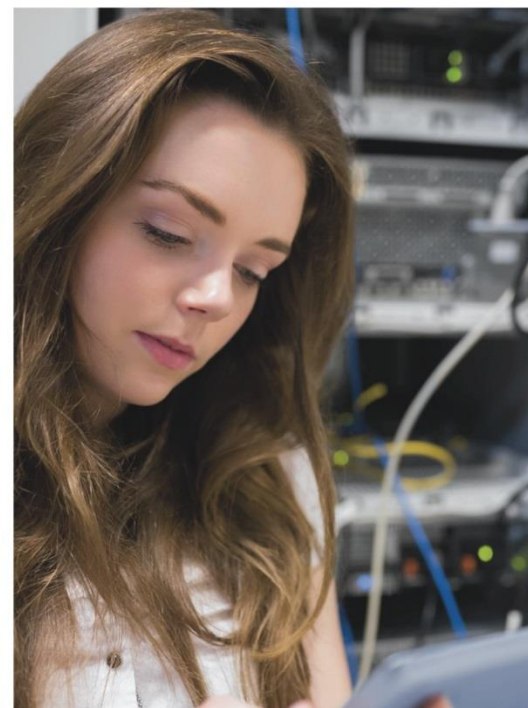
Dalarnas län

September 2016

Ett samarbete mellan:

företagarna

Swedbank och
Sparbankerna

Innehåll

Om småföretagsbarometern	2
Sammanfattning av konjunkturläget i Dalarnas län.....	3
Det ekonomiska läget och näringslivet i Dalarnas län	5
<i>Näringslivet i Dalarnas län</i>	6
Småföretagsbarometern – Dalarnas län	9
<i>Sysselsättning</i>	9
<i>Orderingång</i>	10
<i>Tackat nej till order</i>	12
<i>Omsättning</i>	13
<i>Konjunkturindikatorn</i>	14
<i>Lönsamhetsutvecklingen</i>	18
Expansionsutsikter och hinder för expansion	19
<i>Konjunkturrisiker</i>	21
<i>Politiska risker</i>	22
Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet	22

Om småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om utvecklingen de kommande 12 månaderna. Underlaget utgörs av intervjuer med företagare som har minst en och högst 49 anställda. Det är alltså företagarnas personliga uppfattning om konjunkturläget som kommer till uttryck i den redovisade indikatorn för konjunkturen.

Småföretagsbarometern är Sveriges största konjunkturundersökning inriktad speciellt på småföretagskonjunkturen och har genomförts sedan 1985. Undersökningen omfattar 4 000 företagare inom det privata näringslivet med 1-49 anställda. Urvalet motsvarar totalt över 500 000 privata företag fördelade över hela landet. Sammanlagt har dessa företag omkring 2,1 miljoner sysselsatta. Storleken på urvalet och antalet respondenter gör att svaren kan delas upp så att vi kan mäta skillnader i konjunkturuppfattning hos Sveriges småföretag i samtliga län.

Småföretagsbarometern baseras på en grov indelning av företagen i industri¹- eller tjänsteföretag, detta för att siffrorna ska bli mer informativa då förutsättningarna för dessa två huvudgrupper av företag skiljer sig åt. Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Företagarna, Sparbankernas Riksförbund och Swedbank. Vid genomförandet av intervjuerna har Novus medverkat. Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till att öka kunskapen om och förståelsen för de små och växande företagens betydelse för den svenska ekonomin.

Företagarna

Sparbankernas Riksförbund

Swedbank

Nettotal och konjunkturindikatorn

För att underlätta snabba svar ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring och statistik.

- a) Ja/nej
- b) Större, oförändrad eller mindre

Småföretagsbarometerens konjunkturindikator arbetar med **nettotal** där svaren räknas om till procentandelar. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar minus procentandelen negativa svar benämns nettotal. Ett värde mindre än 0 betyder kontraktion, medan ett värde över 0 betyder expansion. Nettotalet visar alltså hur snabbt tillväxten förändras, snarare än en absolut nivå

Sedan adderas nettotalet för *sysselsättning, orderingång och omsättning*. Summan av dessa nettotal bildar småföretagens **konjunkturindikator**.

¹ Industrisektorn inkluderar även byggnadsbranschen enligt Småföretagsbarometerens sektorindelning.

Sammanfattning av konjunkturläget i Dalarnas län

- **Småföretagskonjunkturen** i Dalarnas län är positiv. Det är tydligt att konjunkturläget förbättrats avsevärt under det senaste året. En fortsatt konjunkturåterhämtning i Europa liksom en expansiv finans- och penningpolitik stödjer detta. I Dalarna har den sammanvägda konjunkturindikatorn ökat markant från ett nettotal på 47 till ett nettotal på 73. Även om ökningen varit kraftig ligger konjunkturindikatorn för Dalarna fortfarande strax under riksgenomsnittet på 80. I 2015 års mätning var konjunkturindikatorn för länet 47, jämfört med rikets indikator på 64. Den positiva utvecklingen kan vändas av en försvagad konjunktur i Sverige eller i vår omvärld. Detta syns tydligt i skillnaden på förväntningarna mellan industriföretagen och tjänsteföretagen. Det är framförallt tjänsteföretagen i Dalarna som ser ljusst på utvecklingen under kommande 12 månader.
- **Sysselsättningstillväxten** har ökat i Dalarna sedan 2013, då den var lägst i riket med ett nettotal på 1. I 2015 års mätning landar nettotalet på 3, vilket fortfarande var ett av de lägsta nettotalen i riket. Utvecklingen i sysselsättningen har emellertid varit kraftigt positiv under de senaste året och sysselsättningstillväxten i Dalarna med nettotal 11 närmar sig riksgenomsnittet med nettotal 14. Det är framförallt tjänsteföretagen som anställer medan sysselsättningstillväxten i industriföretagen endast ökat något, vilket också är i linje med förväntningarna i 2015 års småföretagsbarometer.
- **Orderingången** för länets småföretag har utvecklats starkt under de senaste 12 månaderna. Tillväxttakten för orderingången i Dalarnas län är nu i linje med riksgenomsnittet. Både industri- och tjänsteföretagen har upplevt en ökad orderingång, även om uppgången tycks ha varit kraftigast för industrin.
- **Omsättningstillväxten** i Dalarnas län har ökat, men trots en kraftigt positiv omsättningstillväxt 2015 gick rikssnittet för omsättningstillväxten om Dalarnas län under de senaste 12 månaderna. Nettotalet för Dalarna 2016 är 29, vilket är strax under riksgenomsnittet på 33.
- **Tillväxten av lönsamheten** under det senaste året har varit positivt både för industri- och tjänsteföretagen. I industrisektorn har nettotalet ökat från 21 till 31, dvs. det är fler företag som upplever en positiv lönsamhetsutveckling. Tjänsteföretagens lönsamhet har ökat mer. Från ett nettotal på 13 år 2015 till 30 i årets mätning, vilket är strax över rikssnittet med ett nettotal på 28 för tjänstesektorn.
- Företagen i Dalarnas län upplever bättre möjligheter att växa framöver än riksgenomsnittet. 73 procent av företagen i länet anser att de har **goda utsikter att expandera** på sikt.
- Det främsta **tillväxthindret** hos småföretagen i Dalarnas län är höga arbetskraftskostnader. Det uppger 21 procent av länets småföretag. Högre

arbetsgivaravgifter för unga är en faktor som kan ha bidragit till att detta tillväxthinder återigen seglat upp i topp bland dalaföretagen. Även vid 2015 års mätning toppade höga arbetskraftskostnader, men hamnade då på andra plats efter brist på lämplig arbetskraft. Brist på lämplig arbetskraft utgör icke desto mindre ett betydande tillväxthinder. Så mycket som 16 procent av företagen upplever detta som det största hindret för tillväxt. Detta är dock under riskgenomsnittet, där hela 24 procent upplever detta som det största hindret för tillväxt.

- Den största **konjunkturrisken** enligt företagen i Dalarna är den svenska ekonomiska utvecklingen. I takt med att konjunkturläget har förbättrats upplevs emellertid andra risker som mer betydande. Något som särskilt upplevs som en konjunkturrisik i Dalarna är löneökningar. Ökade energi- och råvarupriser ses som ett större problem för småföretagen i Dalarna än i resten av riket. Potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter upplevs liksom tidigare år som den största politiska risken av företagen i Dalarnas län.

Det ekonomiska läget och näringslivet i Dalarnas län

I Sverige har konjunkturläget fortsatt att förbättrats och ekonomin har haft en bra utveckling under de senaste 12 månaderna med stigande sysselsättning och stark BNP-tillväxt. BNP har stigit till omkring fyra procent på årsbasis tack vare en stärkt export, expansiv finanspolitik och en hög nivå på hushållens konsumtion, vilket ger en bra grund för fler jobb i små och medelstora företag under det kommande året. Under första delen av 2016 har den positiva BNP-utvecklingen emellertid mattats av med omkring en halv procent. Samtidigt finns det ljuspunkter med ökad produktion inom näringslivet och en fortsatt stabil hushållskonsumtion.

De svenska hushållen gynnas av stigande realinkomster, låga räntor och ökad sysselsättning. Sysselsättningen återhämtade sig snabbare i Sverige än i de övriga EU-länderna efter finanskrisen och arbetslösheten stabiliserade sig på cirka 8 procent under flera år. Under 2015 började arbetslösheten att sjunka igen och under våren 2016 uppgår den till 6,3 procent i juli.² Även om arbetslösheten har sjunkit har tudelningen på arbetsmarknaden ökat, inte minst mellan inrikes och utrikesfödda. Arbetslösheten är också fortsatt hög bland lågutbildade, unga och utlandsfödda. Samtidigt har Sverige lägst andel låglönejobb i EU och den största skillnaden i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda i OECD.

Arbetsmarknadsläget är därför bekymmersamt för grupper som står långt från arbetsmarknaden. Den internationella konkurrensen har blivit allt hårdare samtidigt som tjänstesektorn blivit allt viktigare för tillväxten och sysselsättningen. Lönekostnader och arbetsgivaravgifter är därför av avgörande betydelse för små och växande företags konkurrensmöjligheter.

Den svenska exporten har uppvisat en svagare återhämtning än vid tidigare konjunkturuppgångar, framför allt på grund av den svaga globala investeringstillväxten och en fortsatt prispress inom råvaruindustrin. Sveriges export är starkt beroende av de andra EU-länderna eftersom nästan 70 procent av den svenska exporten går till EU. Dessutom utgör maskiner och insatsvaror till industri- och transportsektorn en stor del av den svenska exporten. Dessa sektorer drabbades hårt av försvagad efterfråga efter finanskrisen. Eftersom investeringarna hos Sveriges handelspartners i EU växer långsamt, riskerar tillväxten på den svenska exporten vara relativt svag även framöver.

Trots den starka konjunkturutvecklingen är finanspolitiken expansiv med ökade offentliga utgifter. Bidragande faktorer är bl.a. flyktinginvandring och satsningar i offentlig sektor och på infrastruktur, framförallt bostadsbyggande. Den expansiva finanspolitiken resulterar i en del ofinansierade reformer, vilket i sin tur minskar det strukturella sparandet. Därför kan det förväntas att finanspolitiken blir något mer åtstramande framöver.

Den internationella konjunkturen är fortfarande svag och vägen till konjunkturåterhämtning har varit skakig. Det alltjämt låga resursutnyttjandet och en låg inflation har bidragit till en exceptionellt expansiv penningpolitik, något som kommer att prägla utvecklingen de närmaste åren. Sviter av den globala finanskrisen, bräckliga europeiska banker och avsaknad av strukturella reformer är bidragande orsaker till den tröga utvecklingen i Europa. Samtidigt

² SCB, AKU juli 2016

brottas flera tillväxtekonomier med växande obalanser och otillräckliga reformer. Detta blev särskilt tydligt i spåren av råvaruprisfallet. Förutom de ekonomiska utmaningarna har de politiska riskerna ökat vilket tenderar att verka återhållande på tillväxten. Storbritanniens folkomröstning för ett utträde från EU har skapat osäkerhet om det framtida EU-samarbetet även om det är förtidigt att bedöma om de ekonomiska konsekvenserna i närtid.

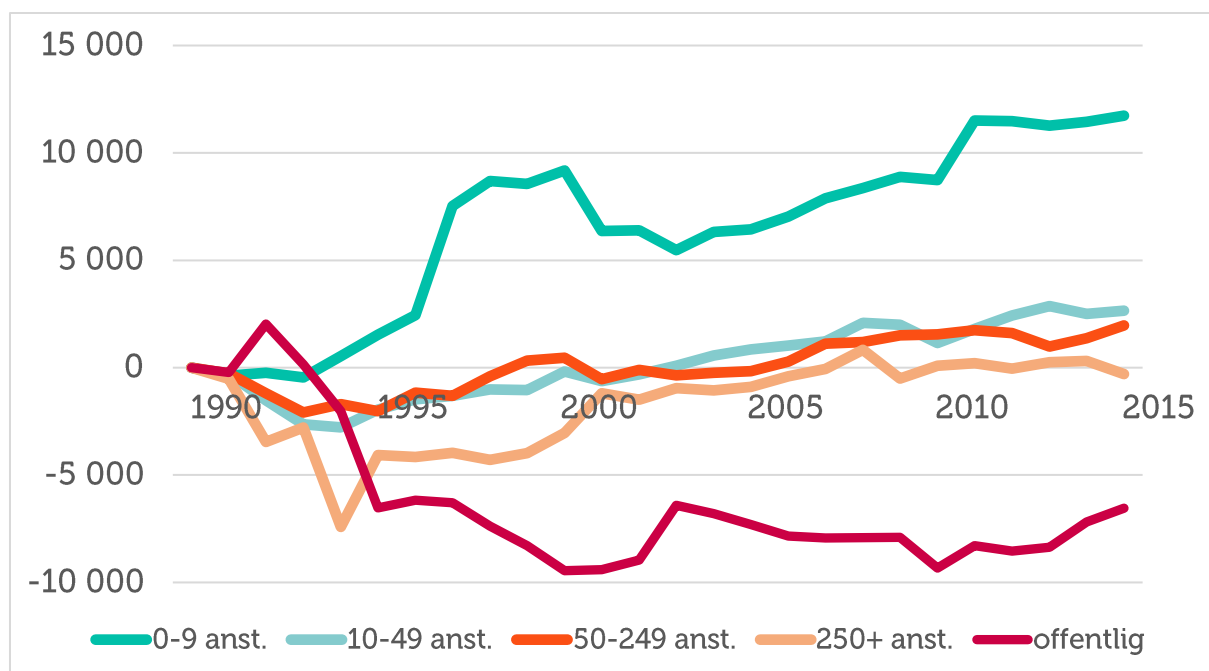
Näringslivet i Dalarnas län

Näringslivet i Dalarnas består av företag verksamma inom en rad olika verksamheter. Länet präglas av en relativt stark företagarkultur. Siljans område är ett stort turistmål och besöksnäringen med relaterade gröna näringar växer i termer av sysselsättning och företag. Tillverkningsindustrin liksom handel och service med byggsektorn är också viktiga sektorer för det lokala näringslivet. Debatten handlar ofta om att öka nyföretagandet i Sverige, det är viktigt, men lika viktigt är att lyfta frågan om ägarväxling i befintliga företag. Vi behöver hitta former för att smidigt föra över arbetskraft, kapital och ägarkompetens mellan olika sektorer, olika företag och generationer.

Den lokala näringslivspolitikerna genom bl.a. Länsstyrelsen arbetar för att skapa en ekonomiskt hållbar utveckling och öka sysselsättningen samt uppmuntrar näringslivet att arbeta med frågor som rör jämställdhet, miljö och integration. Detta förutsätter ett brett samarbete med näringsliv, kommuner och andra organisationer. Dialogen med och inom näringslivet är avgörande för att stärka näringslivets framtida förutsättningar.

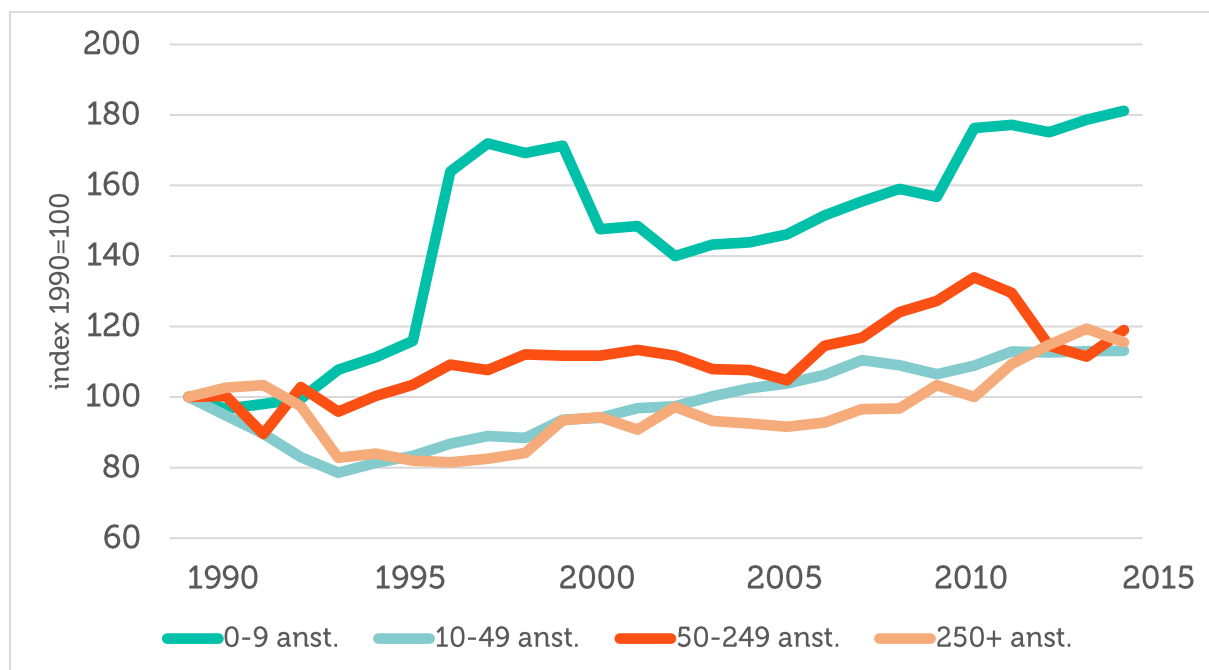
Figur 1 visar tydligt att det är de mindre, växande företagen som står för sysselsättningstillväxten i Dalarnas län. Även om antalet sysselsatta också har vuxit marginellt i den offentliga sektorn.

Figur 1 Tillväxt av jobb i Dalarna län sedan 1990 (källa: SCB)³

Figur 2 visar tillväxten av antal företag i olika storlekar i Dalarna sedan 1990.

Figur 2 Tillväxt av antal företag i Dalarna län sedan 1990 (källa: SCB)⁴

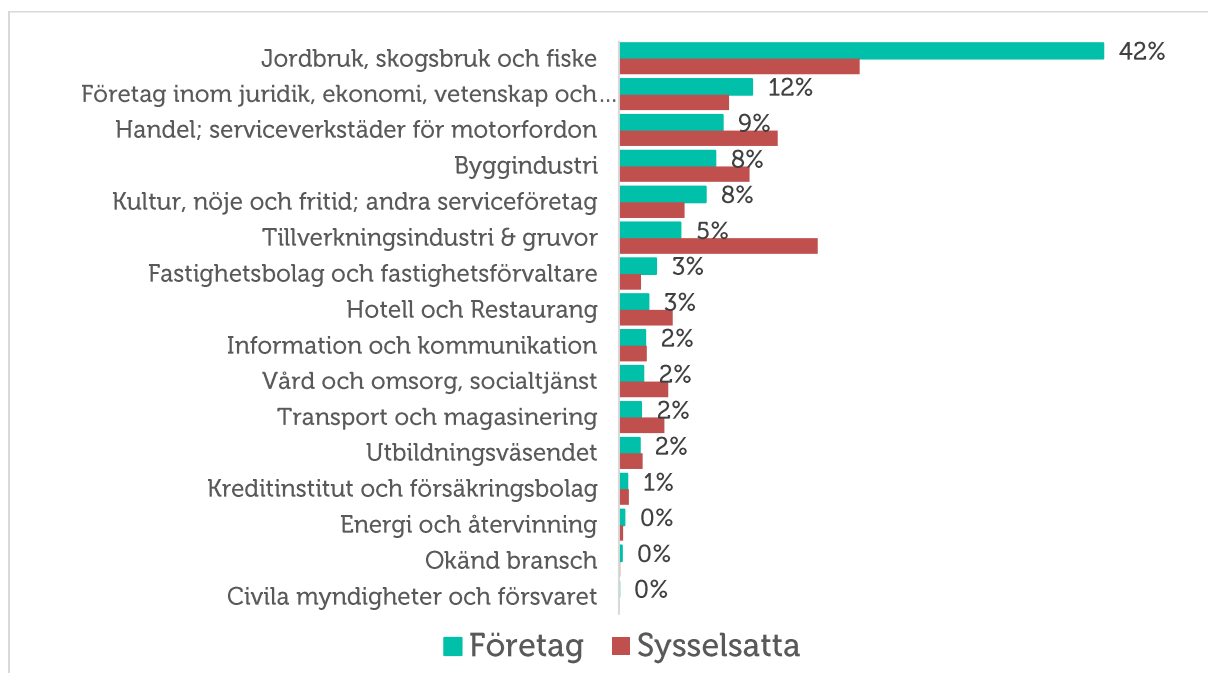

³ Arbetsställen utan anställda räknas som 1 jobb. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

⁴ Antalet företag definieras som antalet arbetsställen. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

I Dalarnas län är en relativt stor andel av de sysselsatta verksamma i företagen inom tillverkningsindustrin liksom i jord- och skogsbrukssektorn (Figur 3). Även handel är en viktig sektor för sysselsättningen i Dalarnas län.

Figur 3 Fördelning av privata företag per bransch, antal företag och sysselsatta, år 2015 (källa: SCB)

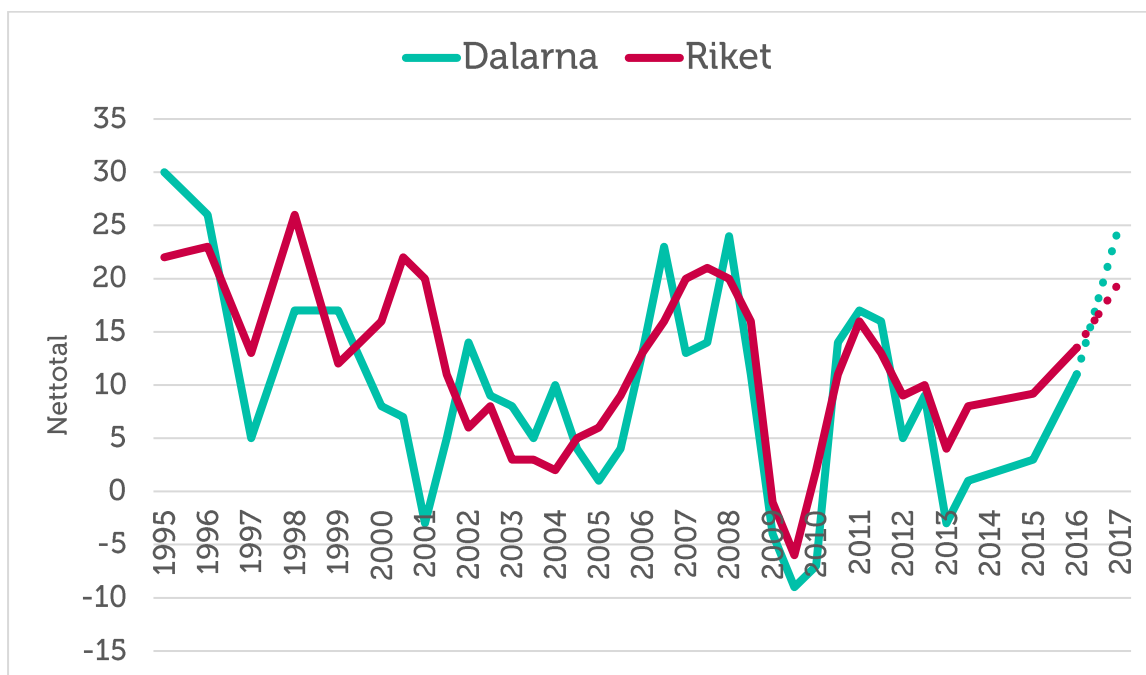
Småföretagsbarometern – Dalarnas län

Sysselsättning

Sysselsättning mäter hur många som har jobb. Att vara i arbete kan vara som anställd, egen företagare eller att på annat sätt arbeta heltid eller deltid. Ett netttotal över noll betyder att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Det innebär alltså att sysselsättningen totalt sett ökar i landets småföretag.

Sysselsättningstillväxten har ökat kraftigt i Dalarna sedan förra årets mätning. Detta är en utveckling som pågått sedan 2013 då sysselsättningstillväxten var lägst i riket, med ett netttotal på 1. I 2015 års mätning landade nettotalet på 3, vilket fortfarande var ett av de lägsta nettotalen i riket. Riksnittet 2015 var 9. Utvecklingen i sysselsättningen har emellertid varit kraftigt positiv under de senaste året och sysselsättningstillväxten i Dalarna med netttotal 11 närmar sig riksgenomsnittet med netttotal 14. Det är framförallt tjänsteföretagen som anställer medan sysselsättningstillväxten i industriföretagen endast ökat något. 24 procent av företagen i länet säger att de anställt det senaste året medan 13 procent uppger att de minskat personalstyrkan. Förväntningarna framöver är positiva och sysselsättningstillväxten förväntas överstiga riksgenomsnittet de kommande 12 månaderna.

Figur 4 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Dalarnas län och riket 1995-2016

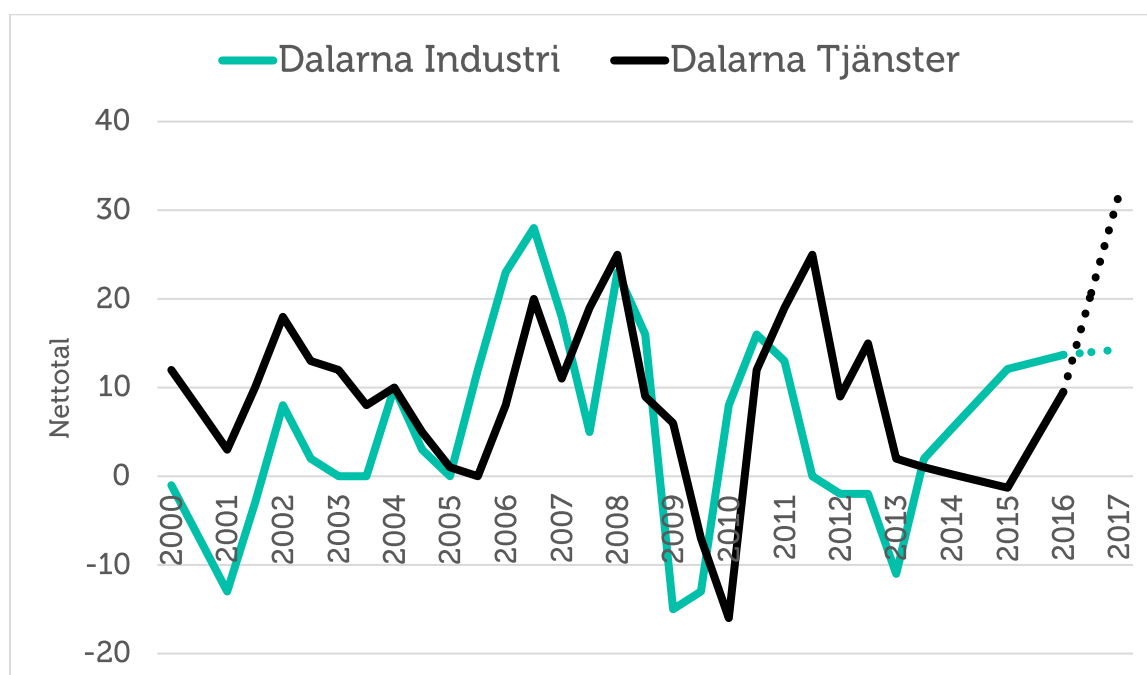
Inom industrisektorn har sysselsättningstillväxten mattats av något efter en god tillväxt efter år 2013. I årets mätning hamnar nettotalet på 14, vilket är något över genomsnittet i riket (12). Prognosen för de kommande 12 månaderna är en svagt stigande sysselsättningstillväxt.

I tjänstesektorn har utvecklingen varit betydligt mer positiv. Vilket kan tyckas något förvånande då förväntningarna i 2015 års konjunkturbarometer för Dalarna visade att fler företag uppgav att de minskat personalstyrkan än vad det var som uppgav att de ökat den. Det

gjorde att tjänsteföretagen i Dalarna hade ett negativt nettotal för sysselsättningstillväxten 2015. Betydligt lägre än riksnittet 2015 som var 9 och något lägre än mätningen 2013 (netttotal 2). Denna negativa utveckling har nu brutits och istället upplever tjänsteföretagen i Dalarna ett kraftigt uppsving i sysselsättningstillväxten. Nettotalet har gått från -1 till 10 på 12 månader och prognosen framöver ser fortfarande mycket positiv ut för tjänsteföretagen.

Det är tydligt att inhemsk efterfrågan driver tjänsteföretagens utveckling i en betydligt högre grad än vad som gäller för de tillverkande industriföretagen. Dessa är troligen mer beroende av den internationella konjunkturutvecklingen, vilket kan förklara varför utvecklingen skiljer sig åt mellan de två sektorerna.

Figur 5 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Dalarnas län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

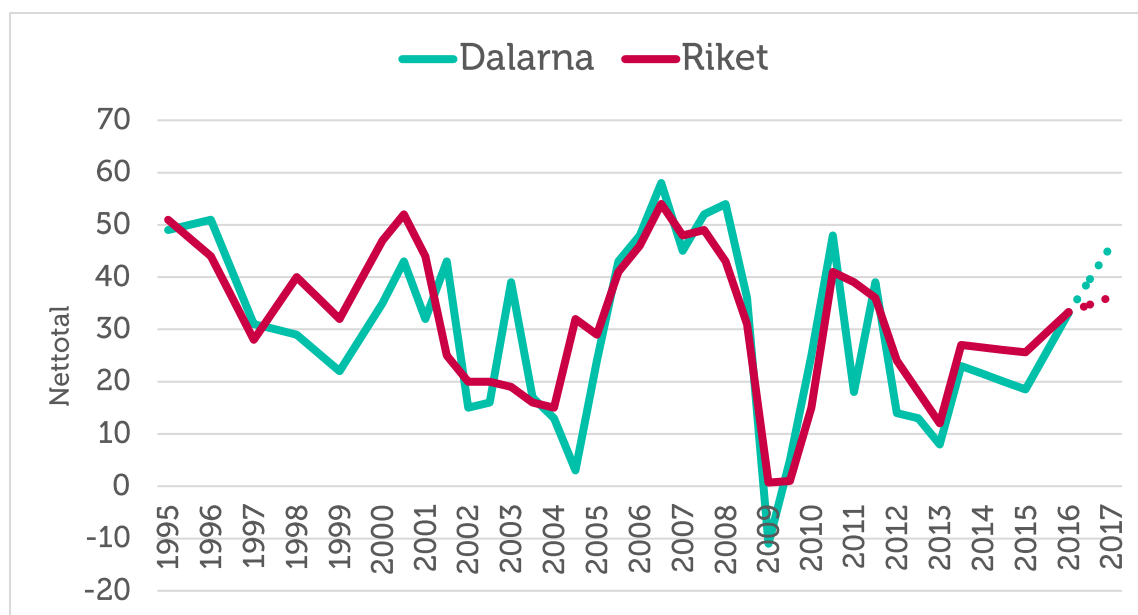

Orderingång

Med **orderingång** menas vanligtvis de beställningar som erhållits under en viss period. Eftersom själva antalet beställningar inte är särskilt informativt mäts orderingång som hur det totala värdet avseende orderingången, eller antal uppdrag, förändrats under tidsperioden.

Orderingången för länets småföretag har utvecklats starkt under de senaste 12 månaderna. Tillväxttakten för orderingången i Dalarnas län är nu i linje med riksgenomsnittet. Både industri- och tjänsteföretagen har upplevt en ökad orderingång, även om uppgången har varit kraftigast för industrin. Nettotalet, som i 2015 års mätning landade på 19, är nu 33. Sammantaget i länet är det 49 procent av småföretagen som uppger en ökande orderingång, medan 16 procent anger en vikande.

Figur 6 Orderutveckling (nettotal) i Dalarnas län och riket 1995-2016

Den goda utvecklingen av orderingen beror alltså på ökad ordergång i både industri- och tjänsteföretagen. Just ordergången för tjänsteföretagen i Dalarna föll annars från 40, ett av landets starkaste netttotal för ordergång till 16 i 2015 års mätning. Det är en dämpning som tjänsteföretagen också hade förväntat sig i föregående mätning. Framöver spår tjänsteföretagen nu en fortsatt ökning och ordergången förväntas öka till ett netttotal på 54 under 2017 (jämfört med rikssnittet för sektorn på 36). Bland industriföretagen är det mer negativa tongångar och även om nettotalet ökat från 23 i 2015 års mätning till 43 så förväntas utvecklingen bli sämre under de kommande 12 månaderna. En möjlig förklaring till att industriföretag ser mer negativt på utvecklingen framöver kan vara att dessa är mer beroende av export och handel, vilket gör att politisk och ekonomisk oro i omvärlden får en mer negativ inverkan på sektorns förväntningar framöver.

Den trögare utvecklingen för exporten bekräftas av Business Swedens kvartalsvisa exportchefsindex, som mäter läget i varu- och tjänsteexporten. Indexet visar visserligen fortfarande en förstärkning, men föll tillbaka från något mellan andra kvartalet och tredje kvartalet 2016.⁵

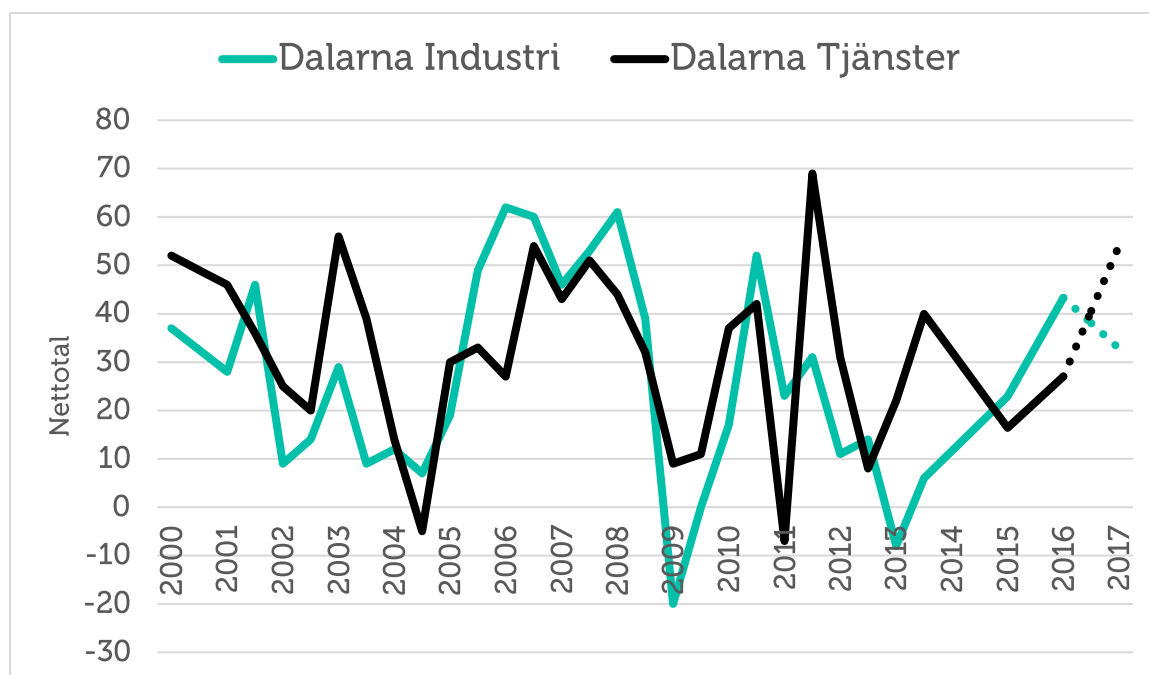
Anna-Karin Tyskhagen, Företagsledare Dala Ledstång & Snickeri

Tar jag tempen på mitt företag idag så mår det mycket bättre nu än för ett år sedan.

Vi har nyanställt, vi investerar i ny teknik för att möta kundernas behov och ordergången ser mycket bra ut. Jag ser positivt på framtiden även om arbetskraftskostnaderna utgör en tröskel för att kunna växa vidare. Därför vill jag flagga för att en rejäl sänkning av arbetsgivaravgifterna skulle vara rätt injektion för att underlätta för oss landsbygdsföretagare, så att vi kan anställa fler av de som står långt från arbetsmarknaden.

⁵ Exportchefsindex, Business Sweden.

Figur 7 Ordergång (netttotal) i Dalarnas län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Tackat nej till order

Hela 29 procent av företagen i länet har tvingats tacka nej till order under de senaste året. Det är betydligt fler bland industriföretagen (47 procent) än tjänsteföretagen (18 procent) som tackat nej. Den huvudsakliga anledningen som företagen uppger är att de redan har mer att göra än de hinner med (41 procent av de som tackat nej). Även arbetskraftsbrist anges av många som ett skäl till att företaget har tackat nej till order, hela 29 procent. Detta är nästan dubbelt så många som för riskgenomsnittet, vilket tyder på att just kompetensbrist kan vara ett betydande tillväxthinder för företagen i Dalarna.

Figur 8 Huvudorsaken till att företag tackat nej till order under de senaste 12 månaderna

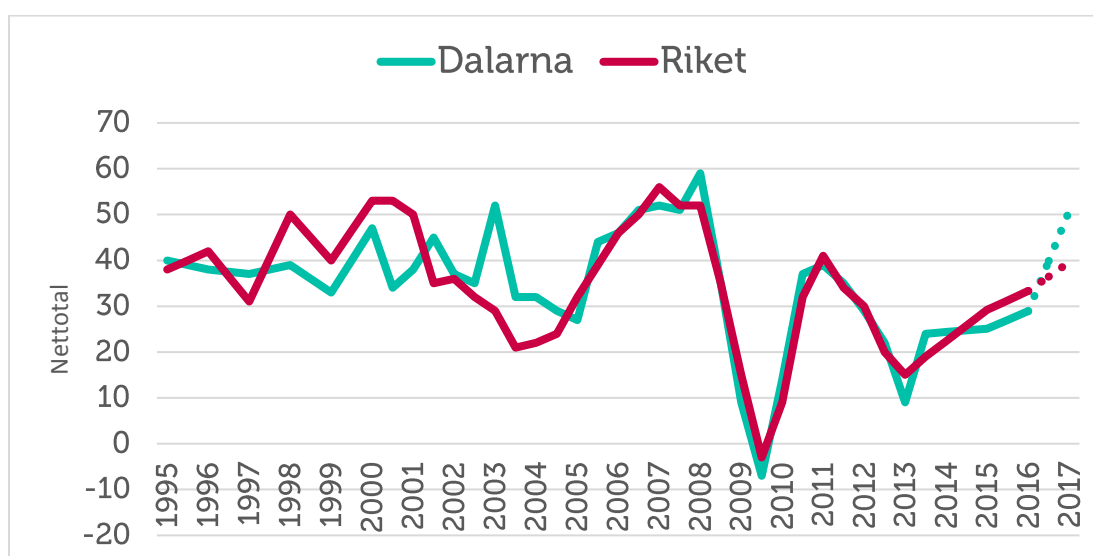
Omsättning

Ett företags **omsättning** är likvärdigt med dess sammanlagda intäkter från sålda varor och utförda tjänster under en viss period. Förändringar i omsättningen jämfört med föregående period används ofta för att indikera företagets tillväxt.

Omsättningstillväxten i Dalarnas län har ökat något under det senaste året. Från att ha haft en kraftigt positiv omsättningstillväxt, gick rikssnittet för omsättningstillväxten om Dalarnas län under 2015. Nettotalet för Dalarna 2016 är 29, vilket är strax under riksgenomsnittet på 33.

Prognosen för länets företag är dock positiv och tillväxten i omsättningen förväntas öka på ett års sikt och överstiga riksgenomsnittet med ett nettotal på 51 år 2017. Detta kan jämföras med prognosen för riksgenomsnittet som ligger på 40 år 2017.

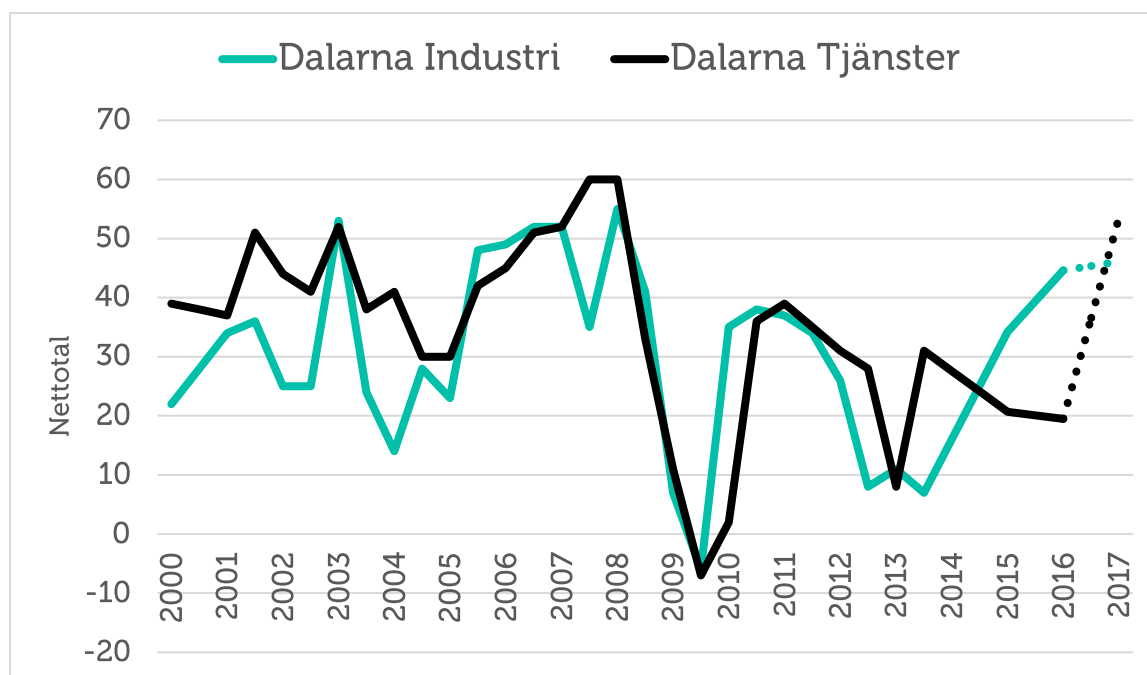
Figur 9 Omsättningsutveckling (netttotal) i Dalarnas län och riket 1995-2016

Industrin har upplevt en fortsatt tillväxt i omsättningen och går från ett nettotal på 34 till ett nettotal på 45. Detta är över genomsnittet för industriföretagen i riket (netttotal 33). Även om industriföretagen i Dalarnas län går mycket bra när det gäller ökning av omsättning så har tjänsteföretagen fortsatt att utvecklas relativt svagt. Nettotalet för tjänstesektorn i Dalarnas län var 21 vid mätningen 2015, vilket var under riksgenomsnittet (netttotal 28) och nettotalet har fallit ytterligare under året till 20.

Inför det kommande året är tjänsteföretagen emellertid betydligt mer optimistiska än industriföretagen. Omsättningsutvecklingen förväntas öka kraftigt från ett nettotal på 20 till ett nettotal på 54 under de kommande 12 månaderna.

Figur 10 Omsättningsutveckling (nettotal) i Dalarnas län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Konjunkturindikatorn

Konjunkturen beskriver den makroekonomiska utvecklingen, alltså det allmänna ekonomiska läget i en ekonomi. Framförallt omfattar begreppet arbetslöshet, inflation och tillväxt. När man talar om konjunktur brukar man tala om hög- eller lågkonjunktur beroende på konjunkturcykeln. En konjunkturcykel är vanligtvis mellan tre till åtta år.

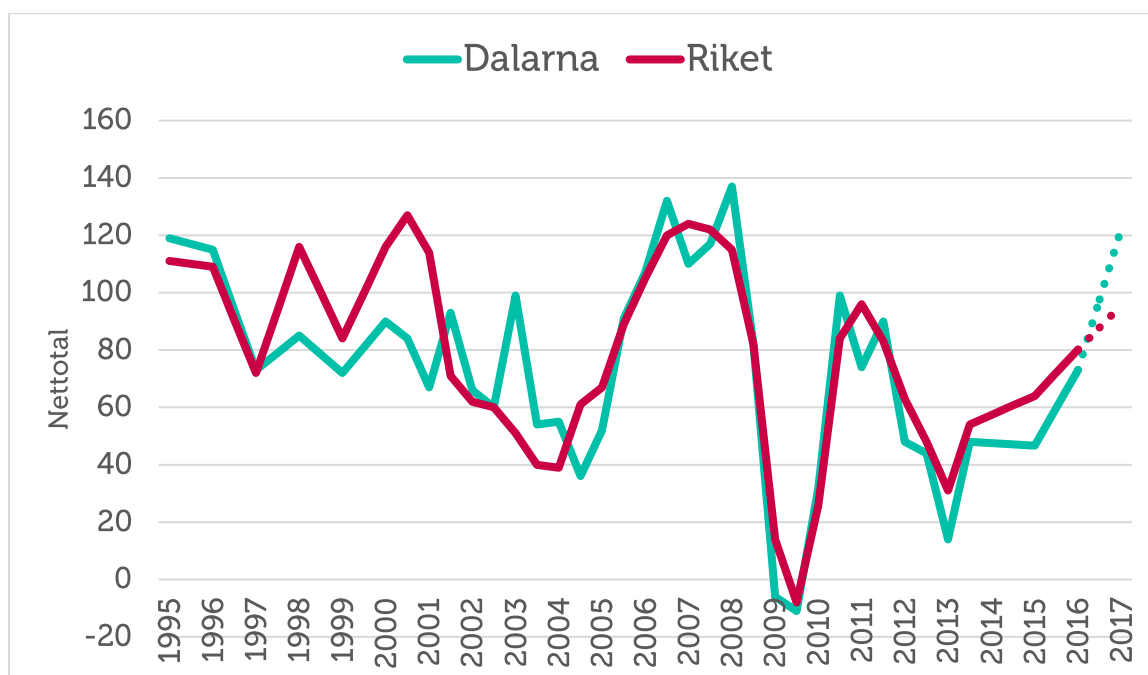
Högkonjunktur är när näringslivet har fullt upp med att producera och leverera varor eller tjänster. Det betyder att arbetslösheten är låg och att investeringarna ökar.

Lågkonjunktur är när efterfrågan på varor och tjänster är mindre än det som produceras. När företagen upplever minskad efterfråga på varor eller tjänster, kan de tvingas dra ner på personal och avstå nyinvesteringar. Det betyder att arbetslösheten ökar och investeringar minskar.

Nu har vi gått igenom utvecklingen av sysselsättning, ordergång och omsättning för länets småföretag. Genom att addera nettotalen för dessa tre faktorer får vi konjunkturindikatorn för småföretagen i länet.

Det är tydligt att konjunkturläget förbättrats avsevärt under de senaste året. En fortsatt konjunkturåterhämtning i Europa liksom en expansiv finans- och penningpolitik stödjer detta. I Dalarna har den sammanvägda konjunkturindikatorn ökat markant från ett nettotal på 47 till ett nettotal på 73. Även om ökningen varit kraftig ligger konjunkturindikatorn för Dalarna fortfarande strax under riksgenomsnittet på 80. I 2015 års mätning var konjunkturindikatorn för länet 47, jämfört med rikets indikator på 64.

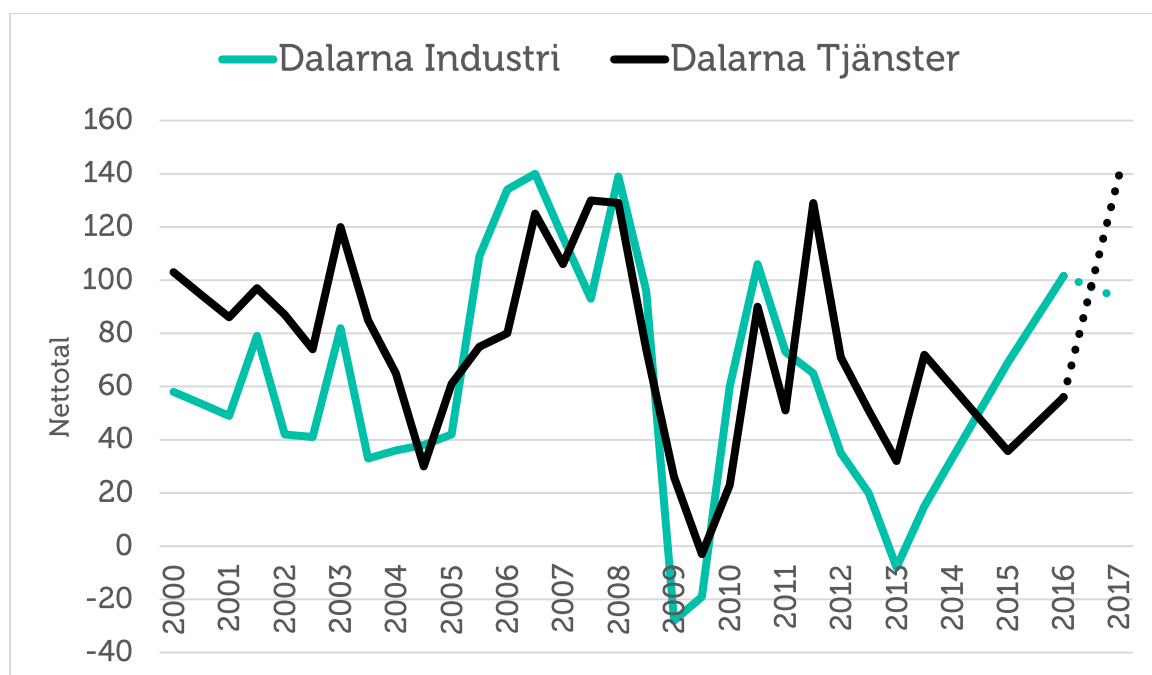
Figur 11 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, orderingång och omsättning (nettotal) i Dalarnas län och riket 1995-2016

Det är tydligt att konjunkturläget stabiliserats och att uppgången tros fortsätta under det kommande året. Konjunkturindikatorn spås stiga även framöver, även om denna positiva utveckling kan vändas av en försvagad konjunktur i Sverige eller i vår omvärld. Detta syns tydligt i skillnaden på förväntningarna mellan industriföretagen och tjänsteföretag. Det är framförallt tjänsteföretagen i Dalarna som ser ljusst på utvecklingen under kommande 12 månader.

Under det kommande året räknar tjänstesektorn med en fortsatt kraftig återhämtning, indikatorn stiger från 56 till 140. Vid fjolårets mätning var den förväntade prognosen för tjänsteföretagen en ökning i netttotal från 36 till 72, vilket tyder på en viss stabilitet i företagets skattning av läget (även om årets netttotal för tjänstesektorn endast når upp till 56). Industrin, som i jämförelse med fjolårets mätning (netttotal 69) har ökat kraftigt och landar på ett netttotal på 102. Industriföretagen räknar med en något försvagad indikator (netttotal) 93 på ett års sikt. Det är i linje med rikssnittet för den sammanvägda konjunkturindikatorn, där prognosen är ett förväntat netttotal på 95 om 12 månader.

Figur 12 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, ordergång och omsättning (netttotal) i Dalarnas, industri- och tjänstesektor 2000-2016

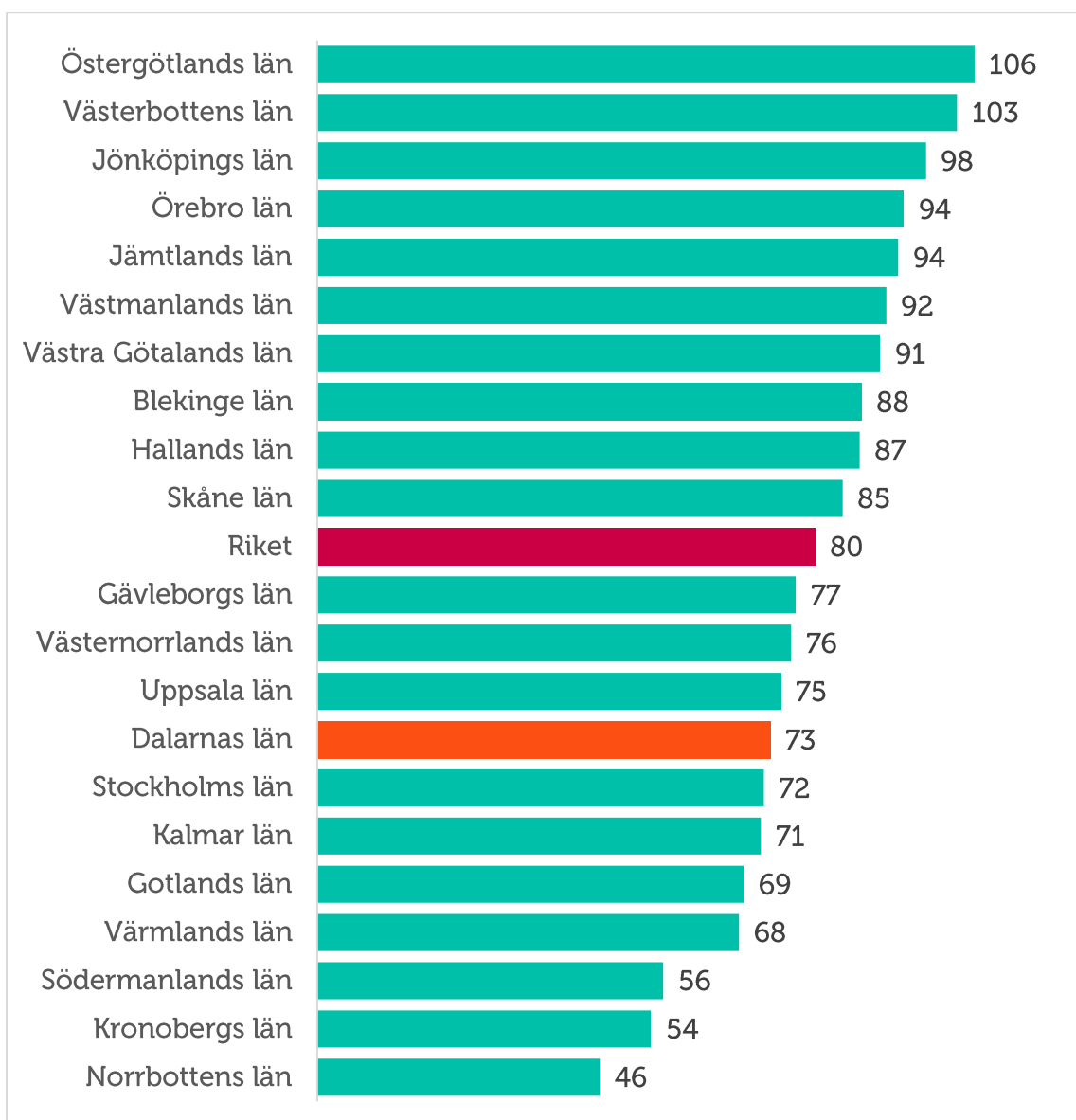

Småföretagsbarometerns resultat bekräftas i stort av Konjunkturinstitutets undersökning som visar att det är konsumtion och investeringar som drivit tillväxten framåt. Konjunkturinstitutets undersökning visar också liksom Småföretagsbarometern att tjänstesektorn räknar med en avmattning i tillväxten det kommande året.⁶

För den sammanvägda konjunkturindikatorn placerar sig Dalarnas län även i år under riksgenomsnittet, även om placeringen har förbättrats. Dalarnas län var femte län från botten 2015. En trolig förklaring är det lokala näringslivets industristruktur. Placeringen tyder också på att det lokala företagsklimatet även fortsättningsvis behöver utvecklas och värnas på regional nivå. Brist på lämplig arbetskraft verkar vara en faktor som särskilt försvårar dalaföretagens expansionsmöjligheter.

⁶ Konjunkturbarometern augusti 2016, Konjunkturinstitutet

Figur 13 Länsfördelning runt riksgenomsnittet av sammanlagd konjunkturindikator (netttotal) 2016

Lisbeth Hedin-Sahlin, Regionchef Företagarna Dalarna

Ett stort orosmoment i småföretagsbarometer är att dalaföretagens största tillväxthinder är bristen på lämplig arbetskraft. Nästan vart femte företag upplever kompetensbristen som det största hindret för tillväxt.

Från Företagarnas sida så är det nödvändigt att vi fortsätter att driva våra förslag till åtgärder samt fortsätter förbättra matchningen mellan lärlingar och företag. Fortsätta jobba med att se till att Arbetsförmedlingen vänder sig till de mindre företagen i sina arbetsmarknadskontakter.

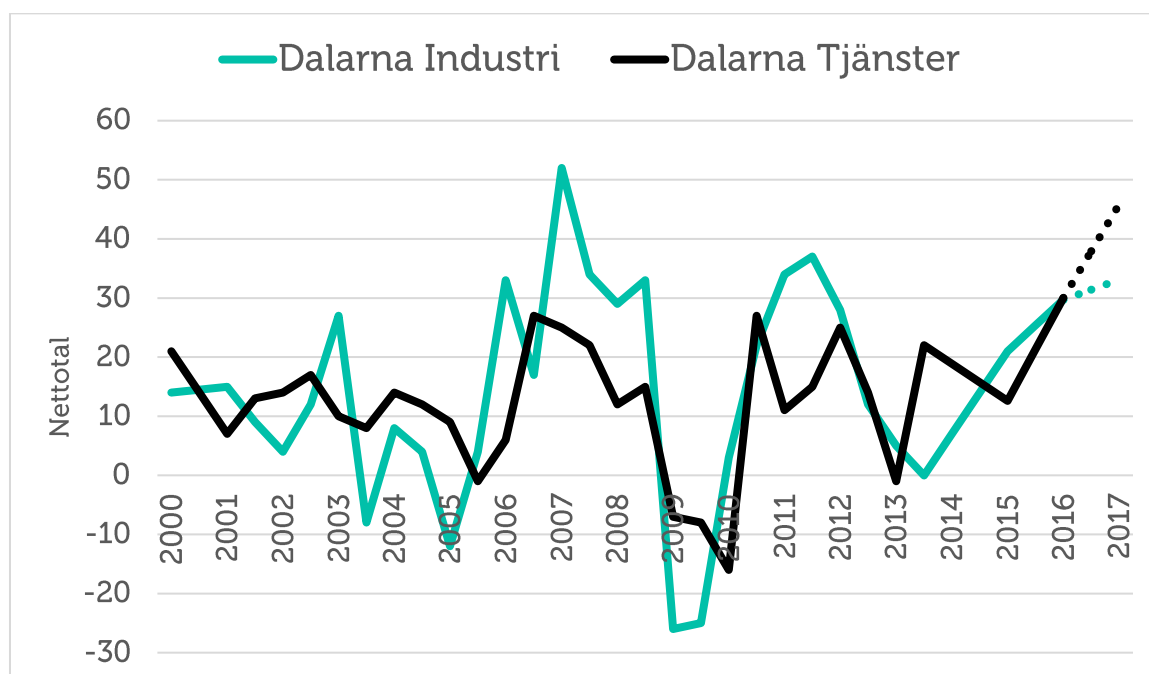
Jobba för att valideringar görs av invandras kunskaper och vid behov ge skraddarsydd kompletterande utbildning eller praktik, i stället för generella kurser som ofta inte leder någonstans.

Lönsamhetsutvecklingen

Lönsamheten diktar till stor del företagens möjligheter att växa genom investeringar och nyanställningar. Utvecklingen under det senaste året har varit positiv både för industri- och tjänsteföretagen. I industrisektorn har nettotalet ökat från 21 till 31, dvs. det är fler företag som upplever en positiv lönsamhetsutveckling. Tjänsteföretagens lönsamhet har ökat och mer än fördubblats från ett nettotal på 13 år 2015 till 30 i årets mätning, vilket är strax över rikssnittet med ett nettotal på 28 för tjänstesektorn. Totalt sett i länet är det 43 procent av företagen som uppger en ökad lönsamhet.

Vad det gäller utvecklingen framöver är båda sektorerna optimistiska avseende lönsamhetsutvecklingen. Bland industriföretagen i länet är det 41 procent som tror att lönsamheten kommer att öka, nettotalet förväntas landa på 33, jämfört med 39 för sektorn i riket. Tjänsteföretagens nettotal förväntas landa på 46, jämfört med 42 för sektorn i riket.

Figur 14 Lönsamhetsutveckling (netttotal) i Dalarnas län, industri- och tjänstesektor 2000-2016

Företagens prisförväntningar

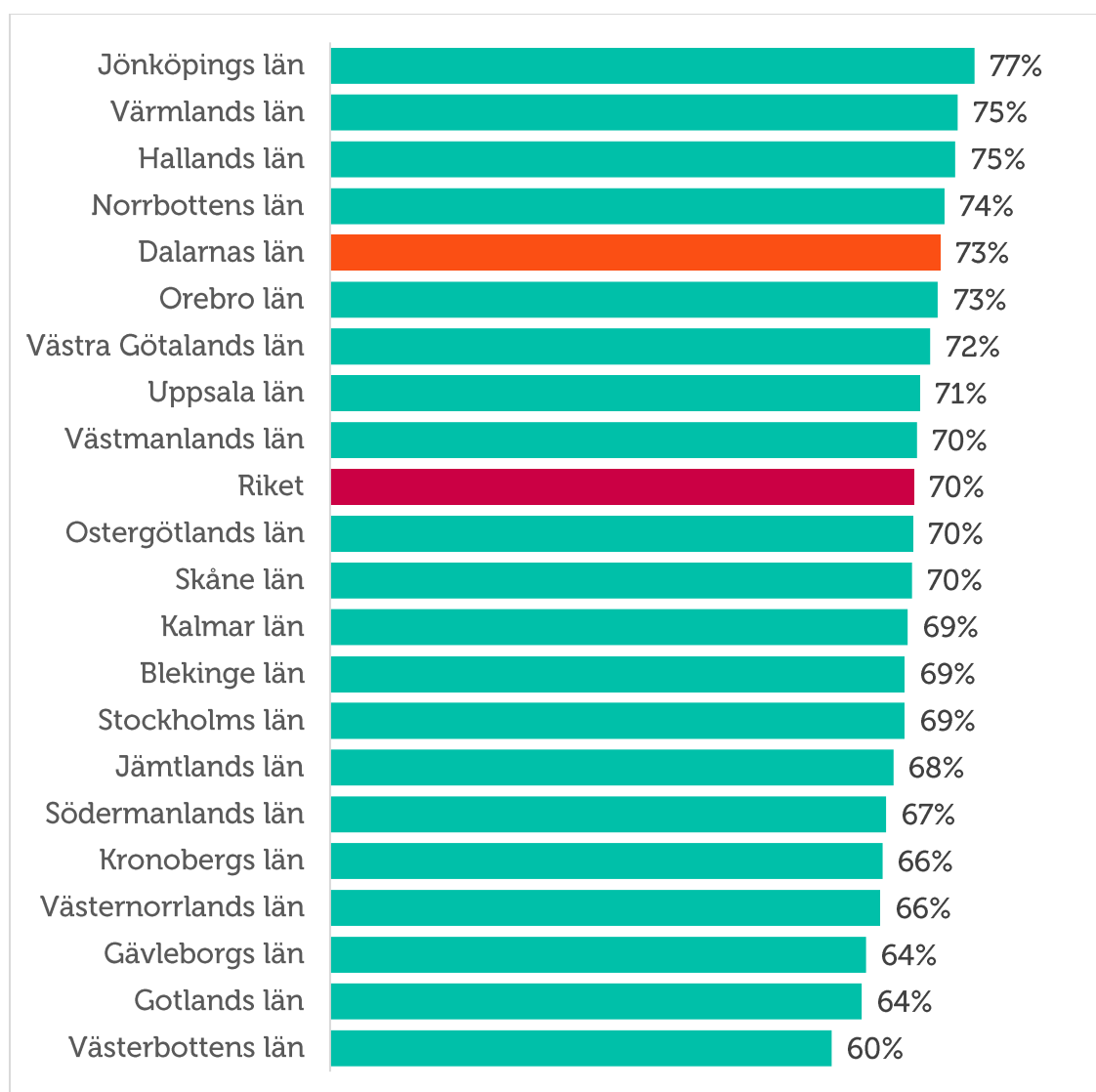
Trots att Dalarnas konjunkturindikator ligger något under rikets, har företagen i Dalarnas län samma förväntningar gällande prisutvecklingen som genomsnittet för riket. Av industriföretagen tror 34 procent av företagen på prisökningar och av tjänsteföretagen 41 procent. Inom industrin i riket som helhet är det 33 procent av företagen som tror på högre priser, motsvarande siffra för tjänstesektorn är 35 procent. Nettotalet i länet är 34 vilket är något över snittet i riket (30).

Sedan 2014 har Riksbanken kraftigt ställt om penningpolitikens utformning med bl.a. negativ reporänta. Omfattande köp av statsobligationer har också bidragit till en svagare krona. Förhoppningen är att detta ska ge exporten en skjuts framåt och därmed bidra till en positiv prisutveckling framöver.

Expansionsutsikter och hinder för expansion

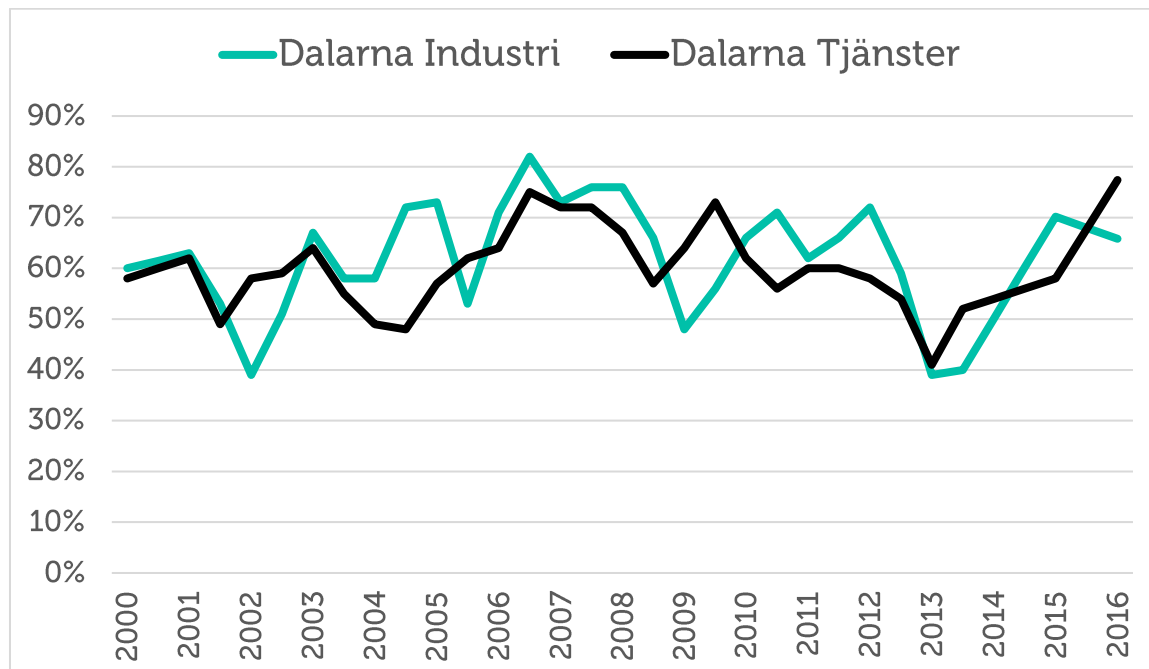
Företagen i Dalarnas län upplever förbättrade möjligheter att växa framöver. Vid mätningen 2015 upplevdes dalaföretagens expansionsutsikter som sämre än riksgensomsnittet. Detta har nu ändrats och hela 73 procent av företagen i länet anser att de har goda utsikter att expandera på sikt. Motsvarande siffra för riket som helhet är 70 procent.

Figur 15 Företagens expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) per län och i riket 2016

Tjänsteföretagen har en mer positiv syn på framtidsutsikterna än industriföretagen. Bland tjänsteföretagen anser hela 77 procent av företagen att de har goda expansionsutsikter, jämfört med 66 procent av tjänsteföretagen.

Figur 16 Expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) i Dalarnas län, industri- och tjänstesektorn 2000-2016

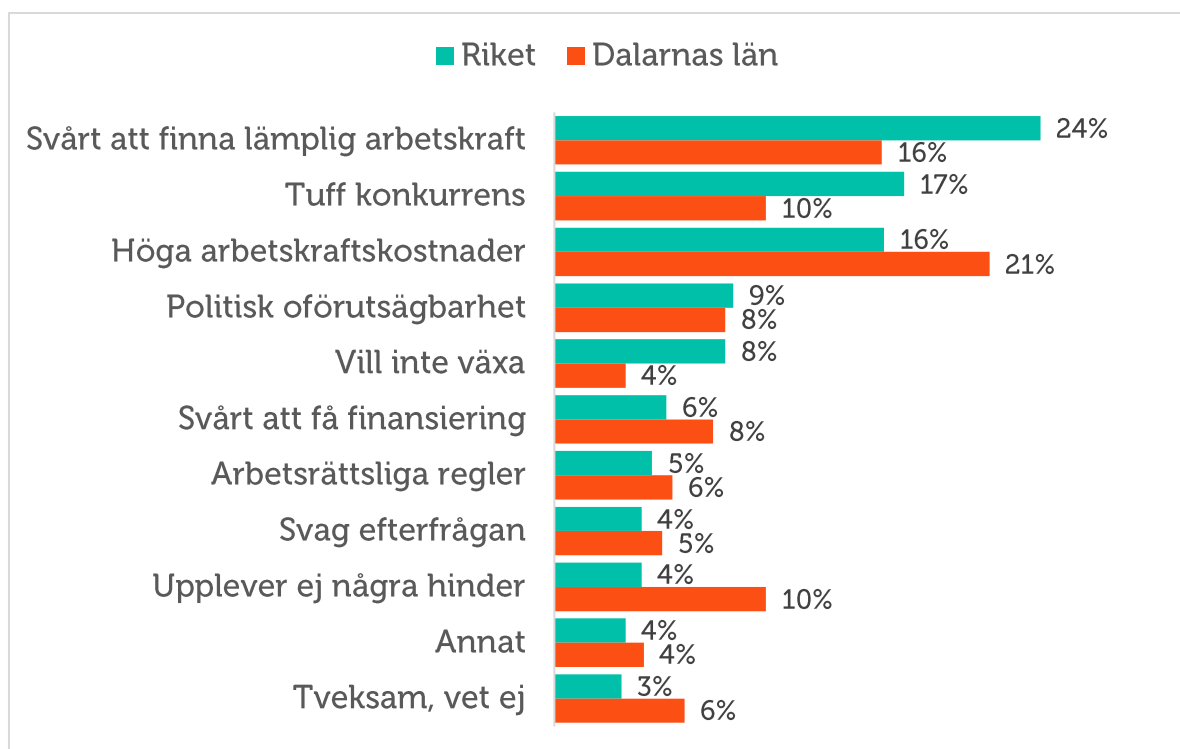

Höga arbetskraftskostnader är i årets mätning det enskilt största tillväxthindret som Dalarnas småföretag upplever. Det uppges som det största hindret av 21 procent av länets småföretag. Högre arbetsgivaravgifter för unga är en faktor som kan ha bidragit till att detta tillväxthinder återigen seglat upp i topp bland dalaföretagen. Även vid 2013 års mätning toppade höga arbetskraftskostnader, men hamnade 2015 på andra plats (15 procent) efter brist på lämplig arbetskraft.

Brist på lämplig arbetskraft utgör icke desto mindre fortfarande ett betydande tillväxthinder. Så mycket som 16 procent av företagen upplever detta som det största hindret för tillväxt. Detta är dock under riskgenomsnittet, där hela 24 procent upplever detta som det största hindret för tillväxt.

Många företag i Dalarnas län upplever också politisk oförutsägbarhet liksom svårighet att få finansiering som stora hinder för expansion.

Figur 17 Tillväxthinder enligt företagen i Dalarnas län och i riket 2016 (procent)

Konjunkturrisiker

Den inhemska konjunkturen är den största konjunkturrisiken enligt 39 procent av företagen i länet. Vid mätningen 2015 var det nära hälften av företagen som upplevde den svenska konjunkturen som en betydande konjunkturrisik. I takt med att konjunkturläget har förbättrats upplevs emellertid andra risker som mer betydande. Något som särskilt upplevs som en konjunkturrisik i Dalarna är löneökningar. Kanske har 2015/16 års avtalsrörelse bidragit till riskbilden genom bristen på central samordning.

Ökade energi- och råvarupriser samt internationella konjunkturfaktorer upplevs också som betydande konjunkturrisiker. Just höga energi- och råvarupriser ses som ett något större problem för småföretagen i Dalarna än i resten av riket. Ökade kostnader för drivmedel till följd av skattehöjningar kan vara en faktor som påverkar företagen i Dalarna i högre grad än för genomsnittet i landet.

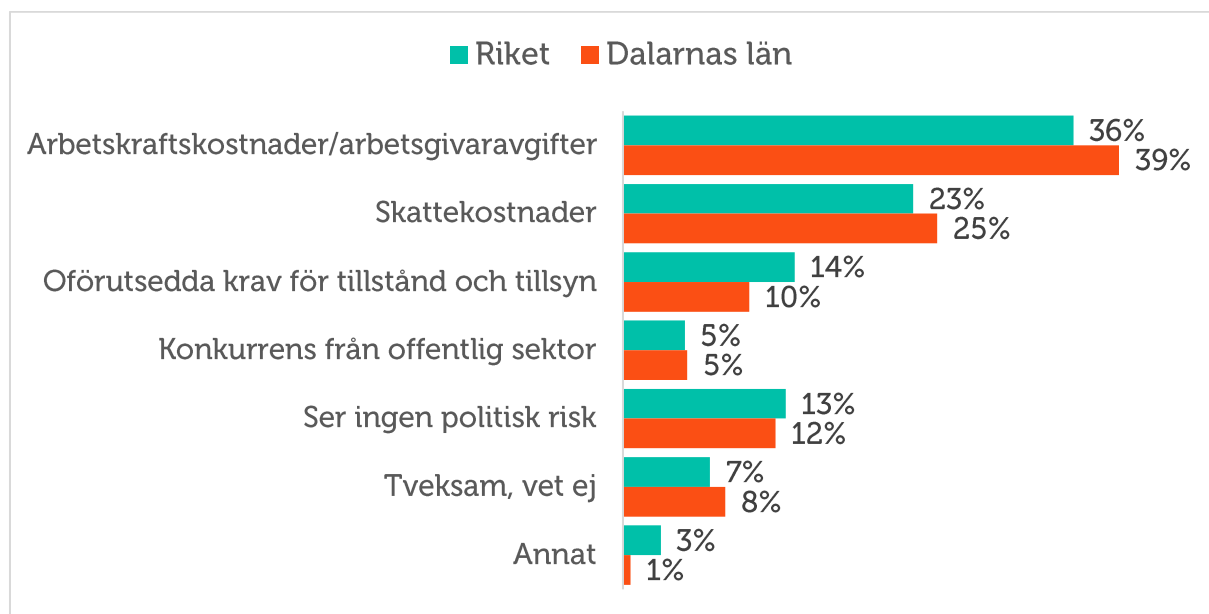
Trots att konjunkturen förbättrats avsevärt och företagen är fortsatt optimistiska, finns en viss osäkerhet om denna optimistiska bild kommer att förverkligas. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt bristen på lämplig arbetskraft.

För att fördjupa förståelsen kring företagets syn på konjunkturläget och risker som påverkar företaget, ställdes kompletterande frågor om politiska risker och personliga risker.

Politiska risker

Potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter upplevs liksom 2015 som den största politiska risken av företagen i Dalarnas län (39 procent). Även ökade skattekostnader upplevs som en betydande politisk risk. Småföretagen i Dalarnas län upplever också oförutsedda krav för tillstånd och tillsyn som en politisk risk, om än något lägre andel än i riket som helhet.

Figur 18 Vilken anser du är den största politiska risken för ert företag?

Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet

Den svenska konjunkturen har utvecklats mycket väl under det senaste året och de små och medelstora företagen är tillväxtmotorn, så även i Dalarnas län. Det är tydligt att konjunkturläget förbättrats avsevärt under det senaste året. I Dalarna har den sammanvägda konjunkturindikatorn ökat markant från ett netttotal på 47 till ett netttotal på 73. Även om ökningen varit kraftig ligger konjunkturindikatorn för Dalarna fortfarande strax under riksgenomsnittet på 80. Den positiva utvecklingen kan vändas av en försvagad konjunktur i Sverige eller i vår omvärld. Detta syns tydligt i skillnaden på förväntningarna mellan industriföretagen och tjänsteföretag. Det är framförallt tjänsteföretagen i Dalarna som ser ljus på utvecklingen under kommande 12 månader.

Det är i genomsnitt sju av tio företag som uppger att de vill växa. Samtidigt står företagen inför en rad hinder som motverkar en framtida expansion. Det är framförallt svårt att finna lämplig arbetskraft på arbetsmarknaden och höga arbetskraftskostnader gör att många företag tvekar på att anställa. Även politisk oförutsägbarhet har stor påverkan på ett företags expansionsplaner.

Trots att konjunkturen förbättrats avsevärt och företagen är fortsatt optimistiska, finns en viss osäkerhet om utvecklingen framöver. Exempel på osäkerheter som kan påverka konjunkturåterhämtningen är kraftiga pris- och kostnadsökningar samt brist på lämplig

arbetskraft. För vissa branscher tycks den politiska diskussionen kring vinstuttag och tillståndsprovning ha en tydlig effekt på förväntningarna.

Utvecklingen det senaste året visar att det är de små och medelstora företag som utgör motorn i jobbskapandet. Det är dessa företag och företagsamma människor som tar risker, som anställer, som skapar varaktiga jobb och som via skattsedeln bidrar till vår gemensamma välfärd. Nästan alla småföretag är ägarledda, där ägaren bor och verkar på orten, med ett stort engagemang för lokalsamhällets utveckling. Småföretagen har därmed en central betydelse för den lokala ekonomin. Denna utveckling kommer att fortsätta under förutsättning att det skapas goda villkor för företag att starta, expandera och anställa. Det handlar om att företagare ska kunna verka på en rättvis och konkurrensneutral marknad. Villkoren för företagande ska vara lika, oavsett företagsform och bransch. Samt oavsett om företaget har kollektivavtal eller inte och oavsett var företaget verkar geografiskt i Sverige. De sex viktigaste utmaningarna för det svenska företagsklimatets utveckling är därför även fortsättningsvis att:

- **Säkra småföretagens tillgång till kompetens.** Svårigheten med att hitta lämplig arbetskraft är ett av de största tillväxthindren för små företag. Det är viktigt att underlätta matchning av jobbsökande och företag. Utbildningssystemets utformning samt landsbygdsföretagens tillgänglighet till större arbetsmarknadsregioner är avgörande i dessa avseenden eftersom det påverkar tillgången på kompetenta och erfarna arbetstagare.
- **Den samlade kostnaden för att anställa måste sänkas.** Detta bör ske genom sänkta arbetsgivaravgifter. Genom att införa ett arbetsgivaravdrag kan arbetsgivaravgiften sänkas generellt för mindre företag som vill anställa.
- **Förenkla och sänk skatterna.** Det behövs en översyn av skattesystemet som ger internationellt konkurrenskraft och incitament till företagande, arbete, utbildning och rörlighet. Det ska vara mer lönsamt att ta de risker och det ansvar som det innebär att driva företag. Ta bort de skatter och regler som idag missgynnar ägaredda företag.
- **Minska regelbördan.** Intensifiera den nationella regelförenklingen. Moms- och andra skatteregler utgör, tillsammans med de arbetsrättsliga reglerna, en betydande regelbörda och är ett tillväxthinder för små företag. Anpassa reglerna för småföretagare. Inte tvärtom.
- **Trygghetssystemen måste vara anpassade för små företag.** Företagare ska ha samma rättigheter som anställda eftersom de betalar in i socialförsäkringssystemen efter samma principer.
- **Förbättra möjligheterna att delta i offentlig upphandling.** Offentlig sektor köper varor och tjänster för över 600 miljarder kronor årligen. Krångel och irrelevanta krav måste bort så att fler småföretag kan delta i offentliga upphandlingar. Småföretag ska kunna delta i högre utsträckning genom att ge anbud på delar av större kontrakt och med ett rimligt kravställande. Alla seriösa företag ska kunna delta i offentliga upphandlingar – oavsett om de har kollektivavtal eller inte.